

Litteratur på minoritetsspråk

Främjande och spridning

Box 27215, 102 53 Stockholm
Besök: Borgvägen 1-5, 08 519 264 00
kulturradet@kulturradet.se
kulturradet.se

Innehåll

Uppdrag	4
Intern organisation	5
Avgränsning.....	5
Planering och samråd.....	6
Kartläggning av behov	7
Bokens väg till läsaren.....	7
Genomförda och planerade insatser	8
Externa insatser	9
Interna insatser	10
Läsfrämjande insatser tillsammans med romska minoriteter.....	11
Ekonomisk redovisning för 2018.....	12
Bidrag inom Kulturrådets ordinarie budget	12

Uppdrag

Den 9 november 2017 fick Kulturrådet i uppdrag att under perioden 2017–2019 genomföra insatser som har till syfte att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken. Ett långsiktigt mål är att det finns en välfungerande infrastruktur som möjliggör och underlättar utgivning och spridning av litteratur på minoritetsspråk i Sverige. I uppdraget ingår också att i samverkan med romska företrädare och sakkunniga genomföra läsfrämjande insatser tillsammans med romska minoriteter.

Uppdragens närmare genomförande ska beslutas i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna. Kulturrådet ska inhämta synpunkter från Institutet för språk och folkminnen samt Sametinget.

Intern organisation

Flera medarbetare arbetade med uppdragets första faser, bland annat med att genomföra samråd med minoritetsgrupperna och urfolket samer.¹ I september 2018 tillträdde en medarbetare för att leda arbetet med uppdraget. Rekryteringen tog lång tid bland annat på grund av att Kulturrådet under 2018 fick många nya uppdrag vilket belastade Enheten för litteratur och bibliotek dit uppdraget hör.

I och med att uppdraget har fokus på nationella minoriteter var det också nödvändigt med en lång fas av samråd och dialog med minoritetsgrupperna kring behov och eventuella insatser, för att säkerställa långsiktighet och legitimitet.

Hösten 2018 ägnade därför projektledaren tid till att förankra, föra dialoger och bygga relationer med personer, verksamheter och föreningar som tillhör nationella minoriteter. Insatser som tog mycket arbetstid men som inte krävde så stora ekonomiska resurser. Under 2018 deltog flera medarbetare på Kulturrådet i olika delar av uppdraget.

Avgränsning

Vi kan konstatera att det finns en mängd utmaningar och hinder som vi inom befintligt uppdrag inte kommer kunna ta oss an. 2018 fick Kulturrådet 1,5 miljoner för uppdraget. För 2019 har Kulturrådet endast erhållit en miljon kronor. Vi väljer att under 2019 fokusera på de aktiviteter som ska genomföras och minska på lönekostnaderna genom att projektledaren arbetar 25% med uppdraget under mars till december.

¹ Hädanefter skriver vi enbart nationella minoriteter vilket även inbegriper urfolket.

Planering och samråd

Då uppdraget består av två delar: att främja och sprida litteratur på minoritetsspråk samt att genomföra läsfrämjande insatser för de romska minoriteterna valde Kulturrådet att inleda arbetet med flera samråd för att kartlägga behov och åtgärder inom respektive del av uppdraget. Delrapporteringen för projektets första fas finns rapporterat i Ku2017/02332/DISK, Adm 2017/7532.

Under 2018 har ytterligare dialoger förts med nationella minoriteter om uppdraget.

I augusti träffade Kulturrådet Författarcentrum Sapmi/Tjallegoahte och Sametinget i Jokkmokk. Fokus var på Författarcentrum Sapmi/Tjallegoahte och dess verksamhet. Sametinget har vid flera tillfällen delgetts skriftlig information om planerna för uppdraget och uppmuntrats att inkomma med synpunkter. En tjänsteperson från Sametinget deltog på ett av rundabordssamtalen. Samråd med Sametinget kommer att ske under andra hälften av 2019, framförallt om vilka ytterligare hinder och behov som finns kring det samiska litterära fältet.

Ett brev med information om de insatser i uppdraget som planerats utifrån samråden skickades till dels de aktörer som deltagit i samråden om uppdraget och dels till fler aktörer som har fokus på litteratur och nationella minoriteter. Syftet var att förankra det planerade insatserna. Ett tiotal aktörer inkom med kommentarer, bland annat om att insatserna är välbehövliga, men pekade på olika utmaningar inom de olika grupperna. Insatserna behöver därför delvis anpassas till vardera minoritet. Ett utskick gjordes även till Sveriges alla läns- och regionbibliotek i oktober 2018.

I december, 2018 och januari 2019 genomfördes rundabordssamtal, om att ge ut och främja spridning av litteratur på minoritetsspråk, mer om samtalen i nästa avsnitt.

Under hösten 2018 deltog projektledaren på två träffar som Institutet för språk och folkminne arrangerade. Den 17 januari 2019 träffades Kulturrådet och Språkrådet för att bland annat diskutera detta uppdrag och för informationsutbyte mellan myndigheterna. Kontakt och nätverkande med Kungliga biblioteket har förts vid flera tillfällen under 2018. I oktober träffade Kulturrådet Skolverket för att undersöka hur skolan – skolbibliotek kan stärkas kring att sprida litteratur på nationella minoritetsspråk och om nationella minoriteter. En person från Myndigheten för tillgängliga medier deltog på ett rundabordssamtal den 31 januari, 2019.

Den 8 oktober deltog projektledaren på ett seminarium om Romani i fokus, arrangör var Malmö Ungdomscentral för att berätta om uppdraget och planerna framöver. Den 28 november deltog projektledaren vid erfarenhetsdagen som Länsstyrelsen i Stockholm anordnar och som vänder sig till ett kommunalt nätverk som samlar ett 25-tal kommuner som arbetar med romsk inkludering, deltagare var romska företrädare och brobyggare. Därtill har handläggaren för uppdraget varit med på ett flera konferenser och seminarier, bland annat föreläst på två bibliotekskonferenser.

Kartläggning av behov

Eftersom uppdraget på lång sikt förväntas bidra till en fungerande infrastruktur för utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken, behövdes en grundläggande analys av vilka hinder som finns för att detta ska fungera. Genom de dialoger, samråd och rundabordssamtal som förts under uppdragets första faser framkommer att aktörerna inom områdena gemensamt identifierar en mängd hinder och behov.

Bokens väg till läsaren

Under de rundabordssamtal som Kulturrådet genomfört med förlag, författare, bibliotek, regionala och nationella aktörer och bokhandel fördes fördjupande samtal kring bokens (med fokus på minoritetsspråk) väg till läsaren. Samtalet belyste både de hinder och möjligheter som finns på vägen. För Kulturrådet blev samtalen ytterligare en kunskapsinhämtning. Genom dialoger fick deltagarna möjlighet att fundera på gemensamma utmaningar och vad var och en kan åtgärda på egen hand.

Processen kan delas in på följande sätt:

1. Själva tillkomsten av boken – skriva, översätta, producera
2. Information om boken
3. Distribution av boken
4. Hur boken når läsaren

Under vardera punkt finns det flera hinder och möjligheter.

Genomförda och planerade insatser

För att uppfylla uppdraget att främja utgivning och spridning av litteratur på minoritetsspråk krävs därför en rad insatser. Det handlar om långsiktiga strategiska insatser som inte ryms inom detta uppdrag och kortsiktiga insatser som Kulturrådet kan bidra till men även åtgärder som olika aktörer kan se över och stärka.

Utifrån samråd, dialoger och rundabordssamtal har vi fått kunskap och underlag till att prioritera de insatser som på sikt kan stärka infrastrukturen. Till slutrapporten 1 mars 2019 avser vi att presentera förslag på långsiktiga satsningar och en kartläggning/fördjupning.

Externa insatser

- Genom en upphandling har folkhögskolan Biskops-Arnö tilldelats ett uppdrag att i samråd med de fem nationella minoriteterna genomföra skrivarkurser under 2019, en för varje nationell minoritet/minoritetsspråk. Syftet att främja professionellt skrivande för att på sikt få fler författare som skriver och blir utgivna på nationella minoritetsspråk, såväl för vuxna som för barn och ungdomar. Deltagarna kommer att uppmuntras till vidare nätverkande med varandra.
- Bokstart är Kulturrådets nationella satsning för föräldrar och vuxna i små barns (0-3 år) närhet, med syfte att tidigt stimulera språkutveckling. Vi har tagit fram översättningar av Bokstartmaterial/faktablad på de fem minoritetsspråken och för några av språken även på dess varieteter. För att stärka professionerna i deras möte med barn och stötta föräldrar/vårdnadshavare att överföra sitt nationella minoritetsspråk till barn har professor Leena Huss skrivit två artiklar samt deltagit i två filmer som ska publiceras på Bokstarts webb. Under 2019 kommer eventuellt ytterligare en film att produceras med röster från några nationella minoriteter. Vi undersöker även möjligheten att genomföra pilotprojekt kring bokstart och romska minoriteter.
- Vi har gjort insatser gentemot bibliotek och skolbibliotek för att höja deras medvetenhet om vikten av att tillgängliggöra litteratur på minoritetsspråk. Bland annat har projektledaren föreläst på konferenser. Därtill har kontaktskapande skett med bibliotek och regionbibliotek i hela Sverige.
- Vi genomför insatser för att ytterligare sprida information om bidrag som finns på Kulturrådet inom områdena utgivning, översättning och efterhandsstöd till litteratur. Syftet är att få fler sökande till befintliga bidrag.
- Kulturrådets fick ett tillfälligt uppdrag under 2018 att fördela femtio miljoner till Sveriges alla förskolor, inom uppdraget Bokgåvor till förskolan finns en lista på de barnböcker som framtagits inklusive ett urval av litteratur på minoritetsspråk och som förskolorna kan välja.
- Under 2019 planeras utbildningsinsatser för översättning och förlagsverksamheten kring utgivning av litteratur på minoritetsspråk. Syftet är att på sikt generera fler översättare på minoritetsspråk men även öka kvalitén i befintliga översättningar. Och att stödja och stärka förlagsverksamheten kring utgivning av litteratur på minoritetsspråk.
- Kontinuerliga dialoger förs med aktörer inom områdena för att förankra och få fördjupad förståelse och samordning kring de behov som finns.
- Uppdraget slutredovisas i februari, 2020.

Interna insatser

Kulturrådet har påbörjat en process för att se över hur vi internt kan stärka utgivningen av litteratur på minoritetsspråk och läsfrämjande insatser tillsammans med romska minoriteter. Dessa områden bör genomsyra en mängd befintliga aktiviteter och verksamheter på Kulturrådet. Det kan därför handla om att:

- Se över bidragen inom läsfrämjande och litteratur.
- Genomföra kunskapshöjande insatser bland all personal.
- Utöka befintlig referensgrupp för nationella minoriteters kultur med en eller ett par personer som har kompetens inom litteratur- och läsfrämjande.

Läsfrämjande insatser tillsammans med romska minoriteter

I och med att uppdraget fick en minskad budget finns det ett begränsat utrymme att även genomföra insatser kring läsfrämjandeuppdraget för och med romska minoriteter. Vi planerar dock för följande:

- Vi har satsat på att stärka minoritetsspråk inom Bokstart, en insats som kommer att fortsätta och växa i och med att Bokstart implementeras i allt fler regioner. Vi kommer eventuellt att genomföra ett pilotprojekt inom Bokstart som riktar sig gentemot romska minoriteter.
- Att fortsätta främja fler ansökningar från romska aktörer inom ordinarie bidrag och det specifika bidrag som enbart vänder sig till nationella minoriteter.
- Inom Kulturrådets ordinarie verksamhet finns sedan 2011 en läsambassadör. Vi avser att inrätta en läsambassadör för nationella minoriteter med fokus på romska minoriteter. Syftet med en nationell läsambassadör är att vara ansiktet utåt för litteratur- och läsfrämjande. Läsambassadören är en inspiratör som strävar efter att ge alla, oavsett bakgrund, lika möjligheter att nå litteraturen och bli läsare. Med stöd av Kulturrådet och i dialog och samråd med minoritetsgrupperna har en läsambassadör möjlighet att utforma hur och på vilka sätt arbetet ska genomföras. Det kan handla om att ytterligare stödja nationella minoriteter/minoritetsspråken, ge ökad tillgång till läsning och litteratur, dels på svenska och dels på minoritetsspråk främst de romska varieteterna och öka kunskapen om nationella minoriteter. Men även att sprida goda exempel och lyfta fram de befintliga aktiviteter och resurser som finns. Dialoger och samråd förs i februari månad 2019 med olika aktörer och framförallt de romska minoriteterna för att inhämta synpunkter kring förslaget. Kostnaden för en ev. läsambassadör tas från anslag 3.1.

Ekonomisk redovisning för 2018

Den totala kostnaden för att genomföra uppdraget under 2017/2019 beräknas uppgå till 2 600 000 kronor. Kulturrådet har för år 2018 rekviderat 1 500 000 kr. Det fördelades på följande sätt:

Löner	631 780
Informationsmaterial och kunskapspaket för Bokstart	120 000
Overhead	229 760
Resor för projektledaren och deltagare i Rundabordsamtal	35 860
Delbetalning till Folkhögskolan Biskops-Arnö för projektledare	40 000
Arvoden för Bokmässan	7 990
Övrigt	30 134
Totalt	1 095 524
Att betala tillbaka	404 476

Bidrag inom Kulturrådets ordinarie budget

Ur Kulturrådets perspektiv hade det varit mer strategiskt om den större summan för uppdraget lades på 2019 och inte 2018 eftersom det tar tid att föra dialoger och planera insatser tillsammans med minoritetsgrupperna. Under 2018 har dock bidragen till nationella minoriteters litteratur och läsfrämjande ökat i det ordinarie bidragen med fokus på litteratur, läsfrämjande och stärkta bibliotek. Utöver detta finns tidnings- och tidskriftsstödet som inte är medräknat. Detaljerad redovisning på nästa sida:

Planerad utgivning nationella minoriteters litteratur (181009)	2 308 951
Stärkta bibliotek (129001)	10 370 000
Projektbidrag nationella minoriteters kultur (124001)	782 000
Läs- och litteraturfrämjande (181201)	662 000
Totalt	14 122 951

Därutöver har vi under 2018 delat ut verksamhetsbidrag för nationella minoriteters kultur och tillfälliga insatser för romsk inkludering till en summa av totalt 11 625 070.